

PUSZTAI VIRÁG

Az értékadó jelentés

MÁTÉ ZSUZSANNA:

„AZ AESTHETICUM VIZSGÁLATÁNAK CÉLJA
TEHÁT AZ ÉRTÉKADÓ JELENTÉS FELKUTATÁSA”

**Pro Philosophia Kiadó,
Pro Philosophia Szegediensi
Alapítvány
Kolozsvár – Szeged, 2019
244 oldal**

Újabb kötettel bővült *A magyar nyelvű filozófiai irodalom forrásai* című könyvsorozat, melynek darabjai kolozsvári-szegedi együttműködésben, a Pro Philosophia Szegediensi Alapítvány gondozásában, a Pro Philosophia Kiadónál jelennek meg, Laczkó Sándor és Tonk Márton sorozatszerkesztésében. A 17. kötet magyar esztétikatörténeti és esztétikai tanulmányokat tartalmaz, Máté Zsuzsanna Madách-díjas esztéta, esztétikatörténész és irodalomtörténész, az SZTE JGYPK Művészeti Intézetének habilitált tanára tollából.

A tanulmányok középpontjában álló esztéták, illetve esztétikát is művelő gondolkodók nagy részének munkássága valamilyen módon köthető Szegedhez vagy Kolozsvárhoz, ám a közöttük lévő kapcsolódás messze nem merül ki ennyiben. A szerző korábban valamennyiük elméleteivel foglalkozott már egy-egy önálló könyv formájában (a jelenlegi a 10. könyve, a korábbiak az OSZK Magyar Elektronikus Könyvtárban olvashatóak), és minden bizonnyal nem véletlenül kerültek vizsgálódásainak homlokterébe éppen ők. Noha valamennyien az egyéni élmény és az abszolút, egyetemes, örök emberi értékek összekapcsolódásában látják az esztétikum valódi megtestesülését, bölcséletük méltatlanul kevés figyelmet kapott a XX. század folyamán, a szerző szavaival élve: évtizedekre „hatástörténeti űrbe” kerültek.

De lássuk, kik Máté Zsuzsanna „kedves hősei”, akiket megidéz új könyve lapjain. A tanulmánykötet két nagy részből áll. Az első magyar esztétikatörténeti tanulmányokat tartalmaz Palágyi Menyhért, Fülep Lajos, Pauler Ákos, Málnási Bartók György és Sík Sándor munkásságához kapcsolódóan. E bölcselők a szerző történeti kutatómunkájának időintervallumát és egyben irányultságát is jelzik, ugyanis Máté Zsuzsanna a XIX. század végének és a XX. század első felének magyar esztétika-, művészet- és művészetfilozófia-történetével foglalkozik. (A jelenlegi kötetben ugyan nem szerepel, de

a fenti névsor a fiatal Lukács Györggyel lenne még kiegészíthető, hiszen a szerző az ő művészetfilozófiai és axiológiai munkáit is elemzésnek vetette alá, például *Premodern és modern határán* című, komparatisztikai tanulmányában, mely a Szabó Tibor által szerkesztett, *Lukács és a modernitás. Lukács az európai gondolkodás történetében* című tanulmánykötetben jelent meg.)

Az első két tanulmány révén az olvasó előtt kibontakozik Palágyi Menyhért esztétikafelfogása, aki nagy jelentőséget tulajdonít az egyéni élettapasztalatoknak, ugyanakkor (többek között a madáchi főművet elsőként elemezve) rámutat annak fontosságára, hogy saját lényünk képesek legyünk kivetíteni a világtörténelembe, összekapcsolva az egyénit egy univerzális emberi minőséggel. A harmadik tanulmány a művészetfilozófus Fülep Lajos reformációról írt, eddig teljességgel elfeledett tanulmányait állítja a középpontba, rámutatva téziseinek máig ható érvényességére.

A negyedik, komparatisztikai tanulmány pedig Pauler Ákos esztétikáját ismerteti meg az olvasóval, a kortárs Sík Sándor-i esztétikával való összehasonlításban, egyben felfedve az esztétikai paradigmaváltás fordulópontjait a XX. század első felében.

Ismert egyetemtörténeti tény, hogy a százéves trianoni döntés következményeképpen a megszüntetett kolozsvári egyetem törvény szerinti jogutódja a szegedi egyetem lett. 1921-től a kolozsvári egyetem tanára, Málnási Bartók György itt kapott megbízatást a Filozófiai Intézet létrehozására, melynek vezetője volt 1940 októberéig, számos más egyetemi funkciót is betöltve. A filozófus professzor – akinek a nevét viseli ma a szegedi BTK Filozófia Doktori Iskola (melynek egyébként a szerző törzstagja és témavezetője) – szintén értékdizciplínaként tekintett az esztétikára, ahogyan az a kötet címét adó idézetből is kiviláglik. Érdemtelesen elfelejtett esztétikafelfogásának elemzése során Máté Zsuzsanna arra is felhívja a figyelmünket, hogy „a filozófiát rendszerként értelmező alapműveiből egy olyan felfogás körvonalazódik, mely értékkaotikus korunkban akár meggondolandó is lehet.” E szelíd figyelemfelhívás azonban a kötetben említett valamennyi életműre vonatkozhat, hisz e pályák nem csupán esztétikatörténeti szempontból érdekesek, de a ma műélvezőjét is orientálhatják befogadói tevékenységében. Erről tökéletesen meggyőződhetünk a fejezet utolsó tanulmányából is, amely Sík Sándor – több vonatkozásban ma is érvényes megállapításokkal bíró – Ady-képét mutatja be.

A kötet második része olyan esztétikai tanulmányokat tartalmaz, melyek célja – illeszkedve a szerző három évtizedre visszanyúló kutatómunkájához – az esztétikum sajátosságainak feltárása a művészetben, az esztétikai élmény és hatás mibenlétének és működésének vizsgálata, valamint a filozofikum és esztétikum kölcsönviszonyának vizsgálata. Az esztétikum értékadó jelentésének feltárása köti össze a fejezet első három tanulmányát, Madách Imre *Az ember tragédiájának* valamely kiemelt szempontú elemzése révén. A *Tragédia* bizalom-kérdéskörének ma is megfontolandó jelentésrétegeket hordozó elemzése után több, eddig fel nem tárt párhuzamot von Dante *Commediája* és Madách *Tragédiája* között. Majd elméletképző szándékkal, az intermedialitás hermeneutikai sajátosságait deríti fel Jankovics Marcell *Az ember tragédiája* c. rajzfilm-adaptációjában. A szerző mindhárom tanulmányának gondolatmenete szervesen illeszkedik a 2018-ban, a Madách Irodalmi Társaságnál megjelent *Filozofikum és esztétikum kölcsönviszonyáról – kiemelten a madáchi életműben* című monográfiájához. Ahogy Mészáros András, a pozsonyi egyetem filozófus és irodalomprofesszora megjegyzi a kötet ajánlószövegében: „Máté Zsuzsanna az egyik legjelentősebb Madách-szak-

értő, tehát a könyvnek ez a passzusa is rengeteg olyan inspiráló gondolatot tartalmaz, amely egyaránt érinti a filozófia-, az esztétika-, és az irodalomtörténetet is.”

Kass János születésének 90. évfordulója alkalmából íródott a *Dialógus a művésztől és a művésztől* című tanulmány, a következő pedig Weöres Sándor „verssé vált idő-filozófiáját”, az irodalmi beszédmódba rejtett filozofikumot fedi fel. A kötet *A művész és a tudós kreativitása Csíkszentmihályi Mihály és Arthur Koestler szerint* című írással zárul. A szerző a két magyar származású tudós más nézőpontú és terminológiájú, mégis egymásra épülő, és az alkotófolyamatot is fókuszba állító teóriájának sajátosságait elemzi, ugyanakkor hangsúlyozza a hazánkban kellő figyelmet nem kapott koestleri kreativitás-koncepció eredetiségét és organikus szerepét a kreativitás-koncepciók kontextusában.

A tanulmányok 2014 és 2019 között keletkeztek, a szerző több mint félszáz írásából válogatva kerültek a kötetbe. Korábban a *Magyar Művészet* folyóirat 3 különböző számában, a *Vigiliában*, a vajdasági *Létünkben*, a szegedi *Tiszatájban*, az SZTE JGYPK tudományos folyóiratában, a *Docerében*, a Madách Irodalmi Társaság szimpóziumköteteteinek egyikében, a *Lábjegyzetek Platónhoz* c. konferenciasorozat egy kötetében, az Újvidéki Egyetem Tanulmányok c. periodikájában, a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem *Reformáció 500* c. tanulmánykötetében és az MTA Filozófiai Intézet Pauler Ákos filozófiájával foglalkozó tanulmánykötetének hasábjain láttak napvilágot.

A szerző az előszóban fogalmazza meg azt a szándékát, hogy a kötetben – a múlt és jelen esztétikai gondolkodásának horizont-összeolvadásában – egyfajta filozofikus dialógust bontakoztasson ki az alkotók és a „professzionális” befogadók, vagyis az esztéták, művészetfilozófusok között, a művészet és az irodalom milyenségéről és értékeiről. És valóban: a kötet olvasója nagyívű gondolkodók, művészek és költők izgalmas párbeszédébe kapcsolódhat be, támpontokat kapva saját befogadói attitűdjének kialakításához.